

eksempel på en generel æstetisk og kulturel udvikling i Hollywood fra 1970'erne til i dag - udfoldet æstetisk og tematisk i filmens mange intertekstuelle lag.

Sidste del af bogen er lidt af en tematisk rodekasse, med titlen „Audience, Address and Ideology“, men med flere interessante artikler. Her kan fremhæves Pam Cooks artikel, der finder en revision af de eksisterende tilgange nødvendig når *The Woman's Picture* skal analyseres, og hun eksemplificerer selv med fine analyser af f.eks. *Outrage*. Hillary Radner sammenligner i sin spændende artikel Hollywoods ny femme fatale-typer 'the psychofemmes' - repræsenteret af så forskellige kvindetyper som Sarah O'Connor fra *Terminator* filmene og Margie fra *Fargo*. Tommy Lotts artikel om Black American Cinema er interessant som oversigtsartikel, men ligesom Steven Cohans artikel om modtagelsen af *Basic Instinct* lider den under en mere refererende end reflekterende tilgang. De to sidste artikler er interessante analyser af nyere typer af populærfilm: Barry Keith Grant analyserer yuppie-horror filmen som f.eks. *Something Wild* og *Single White Female*. Og Peter Krämer kombinerer diskussion af marketings-strategier og reception med film-analyser af det han kalder for family-adventure film, f.eks. *Jurassic Park*, *Forrest Gump* og *The Lion King*.

Contemporary Hollywood Cinema er en god antologi med mange fine artikler indenfor de fire hovedemner og bliver dermed et godt bud på hvordan Hollywoods for- og bagsider kan analyseres. Et aktuelt og meget vidtfavnende spektrum af synsvinkler der giver gennemtænkte indblik i og velskrevne perspektiver på den store filmfabrik og på hvordan filmvidenskaben kan blive klogere på den.

Både *Stranger than Paradise* og *Contemporary Hollywood Cinema* er på hver sin måde oplysende og engagerende læsning for læsere interesserede i amerikansk film idag, hvadenten det er smalle film eller brede film, low budget eller high concept.

Geoff Andrew: *Stranger Than Paradise - Maverick film-makers in recent American*

cinema, London: Prion Books Limited 1998. Med en introduktion af Gary Oldman. 374 s.

Steve Neale & Murray Smith (red.): *Contemporary Hollywood Cinema*, London & New York: Routledge 1998. 338 s.

TRE DANSKE INSTRUKTØRER SER TILBAGE

Af Ebbe Villadsen

Det danske bogmarked har længe været præget af en stor interesse for erindringer og biografier, og det gælder også for film-litteraturen. Det er ikke længere kun Dreyer, der skrives bøger om. I 1996-97 har vi fået biografier om Ole Olsen, Alice O'Fredericks, Ib Schønberg samt et aktuelt navn som Lars von Trier. Og i år har så hele tre af vore betydeligste filminstruktører udsendt deres erindringer. Palle Kjærulff-Schmidts *I den grønne skov og andre udflugter* er dog en fortsættelse af hans *Skal vi vove det?* (1996), der nåede frem til 1962, hvor *Weekend* både blev et gennembrud for Kjærulff-Schmidt og for moderne dansk film. Erik Balling fremlægger derimod for første gang selv sine erindringer, skønt andre tidligere har publiceret lange interviews med ham. Den folkekære instruktørs bog har den overraskende titel *Som barn var jeg voldsomt hidsig*. Mens Kjærulff-Schmidts og Ballings bøger nærmest må kaldes erindringsbilleder, er Henning Carlsens *Mit livs fortrængninger* en regulær selvbiografi, der fyldigt og systematisk gennemgår et helt liv.

Carlsen har forhåbentlig ikke ret, når han indledningsvis hævder, at kun ældre mennesker læser erindringer, for alle tre instruktører er glimrende forfattere, hvis bøger henvender sig til langt flere end filmhistorikernes snævre kreds. Balling er født i 1924, Carlsen i 1927 og Kjærulff-Schmidt i 1931. De tilhører nogenlunde samme generation, en generation, hvis for-

mative år bl.a. var præget af besættelsen. Selvom filmen blev deres udtryksform, tilhører de også en generation, der lærte at skrive. Det myldrer med talentfulde unge inden for dansk film i 90'erne, men hvor mange af dem vil skrive tilsvarende bøger, når de bliver 70? Vil der i det hele taget udkomme bøger til den tid? Under alle omstændigheder er filminstruktørens egne redegørelser for deres liv og arbejde vigtige filmhistoriske kilder, vel nok de vigtigste efter filmene selv.

Palle Kjærulff-Schmidt kalder *Skal vi rove det?* for bogen om hans uddannelsesår. Her stod skildringen af arbejdet på ASA i centrum. Da han skrev bogen, viste 50'erne sig at være en periode, der let faldt på plads. *I den grønne skov* er en mere fragmentarisk, men også en mere reflekterende bog. Den er bygget op omkring rejseindtryk fra de senere år, hvor associationer så fører læseren tilbage til 60'ernes film og 70'ernes tv.

Nogle film får mere omtale end andre, og man bemærker, at den mislykkede *Historien om Barbara* slet ikke nævnes. Man havde ellers gerne hørt instruktørens bud på, hvad der gik galt. To nære medarbejdere og venner spiller naturligt en stor rolle i fremstillingen: Klaus Ribbjerg og Leif Panduro. Vi får imidlertid også f.eks. et fint portræt af skuespilleren Kjeld Jacobsen. Indirekte får man et godt indtryk af Kjærulff-Schmidts lydhørhed over for den enkelte skuespillers egenart. Vi hører om det besværlige arbejde med at finde en dreng til hovedrollen i *Der var engang en krig*. Kjærulff-Schmidt fulgte en tid - officielt som ministeriel embedsmand - undervisningen på sin gamle skole og blev chokeret over, hvor lidt der var ændret siden hans egen skoletid. Mon en filminstruktør kunne optræde inkognito blandt vore dages større skolebørn? Særdeles underholdende er det at læse om samarbejdet med militæret under optagelsen af novellefilmen *Sommerkrig*. Hertil føjer sig billeder fra forfatterens egen soldatertid. Det er en fryd at se militære absurditeter skildret i et ironisk tonefald i en tid, hvor krigslicerlighed igen er på mode blandt vore politikere. I forbindelse med *Sommerkrig* får man en passant et overraskende negativt glimt af kri-

tikeren Bjørn Rasmussen. Han var den første, der fik filmen at se ved en særkørsel, men sad hele tiden og kikkede i sine egne notater til instruktørens forståelige irritation. Endelig giver omtalen af arbejdet med filmen *I den grønne skov* lejlighed til nogle smukke beskrivelser af Dyrehavsbakken og dens farverige mennesker.

Erik Ballings erindringer handler først og fremmest om barndommen og ungdommen. Det er interessant læsning, men vi er næsten halvvejs igennem bogen, inden forfatteren i 1946 ansættes hos Nordisk Film. Beskedent gør han rede for det, der vel egentlig var en usædvanlig lynkarriere. Der er glimrende skildringer af arbejdsgangen i studierne i Valby og gode portrætter af de kunstnere, teknikere og administrationsfolk, han kom til at arbejde sammen med. Fremstillingen slutter faktisk i midten af 50'erne. Et efterskrift på 15 sider bærer overskriften „Mine film“ og gennemgår kortfattet produktionen, men virker som et tilføjet afsnit, der egentlig er skrevet til en anden sammenhæng. Til gengæld følger en god filmografi, hvor man f.eks. kan se nøjagtigt hvem, der har skrevet de enkelte afsnit af *Huset på Christianshavn* og *Matador*. Man må dog konstatere, at Ib Lindbergs nyttige *Samtale med Erik Balling* fra 1974 stadig ikke er overflødiggjort.

Balling er et rart menneske, der hverken hænger folk ud eller kommer med afsløringer. Et enkelt sted er dette faktisk noget utilfredsstillende. Balling startede i 1946 som assistent for Ole Palsbo på dennes *Diskret Ophold*. Man forstår, at de i de første år arbejdede godt sammen, men så gik der noget galt imellem dem, ligesom der gik noget galt mellem Palsbo og Nordisk som sådan. Han var blevet et helt andet menneske, siger Balling og udtrykker sig i øvrigt i ret forblommede vendinger. Han vil ikke fortælle den historie færdig, han er begyndt på. Palsbo lavede fire fremragende spillefilm, hvorefter karrieren brat standsede. Bliver den historie nogensinde fortalt?

Kjærulff-Schmidts og Ballings bøger er gode, men Henning Carlsens *Mit livs fortrængninger* er nok den bedste selvbiografi af en dansk filmkunstner nogensinde. Det er

fascinerende læsning, hvor 50 års dansk - og international! - filmhistorie passerer revy. Carlsen begyndte karrieren på Minerva Film i 1948, så bogen markerer hans 50-års-jubilæum inden for branchen. I 60'erne havde han en stor del af æren for, at dansk film endelig igen blev lidt international. Jean Renoir, René Clair, François Truffaut og talrige andre førende filmnavne optræder i bogen. Filmen har været det centrale i Carlsens liv, men den veldisponerede fremstilling har også interessante indledende kapitler om barndom og tidlig ungdom. Især portrættet af storebroderen, der døde ganske ung, gør indtryk. Historien er ført up to date, kun den seneste film, den glimrende *I Wonder Who's Kissing You Now*, hører vi ikke om. Særlig spændende er naturligvis den detaljerede beretning om den illegale optagelse af *Dilemma* i Sydafrika. Og her i 90'erne er det en særlig glæde at læse en bog af en mand, der har bevaret sit humanistisk-venstreorienterede engagement.

Carlsen har normalt været sin egen producent, og bogen er også beretningen om en stadig kamp for at rejse penge til filmprojekterne. Beretningen er lærerig og langt fra kedelig. Det er imponerende, at manden har haft energi til at blive ved. På dette punkt udgør hans karriere en stærk kontrast til Erik Ballings. Carlsen har selv et udmærket blik for, hvilke af hans film der er vellykkede og hvilke der ikke er det. Han lytter gerne til seriøse kritikere. Han er ikke en Bille August, der går rundt og er dybt såret over at en enig kritikerskare korrekt har kaldt *Froken Smillas fornemmelse for sne* for mislykket. Alligevel kan han godt stilfærdigt antyde, at den hjemlige kritik af *Oviri* var for streng. Og han har ret. Interessante er også historierne om alle de projekter, der ikke blev til noget. Omkring 1970 var Carlsen f.eks. meget langt med planerne for en filmatisering af Jørgen-Frantz Jacobsens *Barbara*. Julie Christie havde givet tilsagn om at spille titelrollen. Carlsen nævner i den forbindelse ikke Malmros' senere filmatisering. Hvad skal man lægge i det? Carlsen kan i øvrigt sin filmhistorie. Navne og titler slynges ikke ud på må og få, men bliver præcist placeret. Jeg har kun fundet en enkelt lille fejl:

En lykkelig skilsmisse var ikke den første dansk-franske co-produktion, det var Gabriel Axels *Amour* (1970).

Om kvinderne i sit liv fortæller Carlsen åbenhjertigt og nøgternt, men det får aldrig karakter af bekendelseslitteratur. Vi får tillige en grundig redegørelse for de aldeles urimelige omstændigheder, der medførte, at Carlsen i 1981 mistede sin biograf Dagmar. Her er han unægtelig den rette til at korrigere fremstillingen i Dinesen og Kaus *Filmen i Danmark*. Ved læsningen tænker man med tak på de mange fine filmoplevelser, man har haft i Dagmar i 70'erne.

Mit livs fortrængninger er ikke bare obligatorisk læsning for den, der professionelt eller som hobby studerer dansk films historie, det er også en bog, der fortjener en plads i dansk litteratur i almindelighed. Den burde også oversættes til engelsk.

I den grønne skov og andre udflugter med Palle Kjærulff-Schmidt. Christian Ejlers' Forlag 1998. 187 sider.

Erik Balling: *Som barn var jeg voldsomt hidsig*. Aschehoug, uden årstal (1998). 205 sider.

Henning Carlsen: *Mit livs fortrængninger*. Gyldendal 1998. 365 sider.